

WSPÓŁCZESNA GOSPODARKA PASIECZNA

Dr hab. inż. Krzysztof Olszewski, profesor UP w Lublinie

Zakład Pszczelnictwa

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

krzysztof.olszewski@up.lublin.pl

Pszczelarstwo jest działalnością ściśle zależną od przyrody, która obecnie ulega bardzo intensywnym zmianom. Między innymi na całym globie odczuwane są skutki ocieplenie klimatu. W naszej szerokości geograficznej często skutkuje ono przyspieszoną wegetacją wiosną oraz długotrwałą suszą w drugiej połowie sezonu pszczelarskiego. W efekcie znacznie ubożeje baza pożytkowa rodzin pszczelich, czego konsekwencją jest między innymi niedobór pyłku, koniecznego do prawidłowego przebiegu rozwoju jesiennego. Ponadto rodziny wymagają częstszego dokarmiania pokarmem węglowodanowym niż dawniej. Obok zmian klimatycznych jednym z głównych problemów współczesnego pszczelarstwa jest inwazja roztocza *Varroa destructor*. Metody zwalczania tego pasożyta doskonalimy już ponad 40 lat, jednak sytuacja zamiast ulegać poprawie jest coraz trudniejsza. Zmiany klimatyczne powodują też wcześniejsze zakwitanie roślin pożytkowych, a co za tym idzie kumulację pożytków w pierwszej połowie sezonu. To wiąże się z nowymi wyzwaniami natury logistycznej, zwłaszcza w pasiekach wędrownych. Miesiącem, w którym pasieka wymaga poświęcenia największej ilości czasu i pracy jest maj. Dlatego wszelkie rozwiązania upraszczające gospodarkę pasieczną są bardzo cenne. Dużym sprzymierzeńcem w tym względzie jest system i typ ula oraz linia pszczół o pożądanych cechach, to od nich zależy wybór metod gospodarki pasiecznej.

Współczesne ule

Współcześnie zwłaszcza w dużych pasiekach powszechne są ule korpusowe. Jest to związane między innymi ze specyfiką pożytków, które obecnie są dość intensywne lecz krótkotrwałe i przerywane okresami bez pożytku. Do ich dobrego wykorzystania potrzebne są bardzo silne rodziny. Obfite pożytki wymagają też możliwość szybkiego zapewnienia rodzinie miejsca do składania zebranego nektaru, co najłatwiejsze jest w ulach korpusowych. Ponadto współczesny ul powinien umożliwić skrócenie do niezbędnego minimum czasu potrzebnego na obsługę rodzin. W kontekście zwiększonego zagrożenia warrozą powinien też ułatwić zabiegi prowadzące do zimowli silnych rodzin, czyli być przydatnym do rotacyjnej gospodarki pasiecznej. Zaletą uli korpusowych jest także łatwe zapobieganie i przerwanie nastroju rojowego przez zmianę gniazda z miodnią. Dużą zaletą uli korpusowych jest ich mobilność, czyli łatwość przemieszczania całych uli oraz ich elementów. Mobilności uli sprzyja materiał z którego są one wykonane, styropian lub poliuretan. W warunkach ocieplania klimatu bardzo ważnym elementem ula korpusowego jest dennica. Współcześnie standardem jest dennica wysoka z siatką w dnie. Jest ona szczególnie przydatna w pasiekach wędrownych. Bardzo praktyczna może okazać się możliwość otwierania dennicy wysokiej z tyłu, gdyż w czasie przerw pożytkowych można ją wykorzystać do łatwego podkarmiania rodzin ciastem lub syropem.

Współcześnie ważne są także cechy użytkowanej pszczoły. Obecnie między innymi ze względu na wykorzystanie wczesnych pożytków i prowadzenie gospodarki wędrownej pszczelarze preferują linie pszczół charakteryzujące się dużą plennością, intensywnie wychowujących czerw przez cały sezon. W ulach o dużych gniazdach powinny być utrzymywane pszczoły plenne np. plenne linie pszczoły kraińskiej lub pszczoły Buckfast. W ulach o małym gnieździe mogą być utrzymywane zarówno pszczoły mniej plenne, jak również te bardzo plenne.

Współczesna gospodarka pasieczna

Głównym czynnikiem decydującym o metodach gospodarki pasiecznej jest układ pożytków. Wcześniejsze zakwitanie roślin pożytkowych sprawia, że przy tradycyjnej zimowli rodzin o średniej sile, brakuje czasu na doprowadzenie ich do odpowiedniej siły na pożytek rzepakowy. Dlatego obecnie powinny być zimowane rodziny zdolne do wykorzystania pożytków już po miesiącu do wyjścia z zimowli. Jest to możliwe dzięki wczesnemu przygotowaniu rodzin do zimowli, polegającemu na dbałości o skuteczne zwalczanie warrozy oraz prawidłowy przebieg rozwoju jesiennego, a w przypadku pasiek wykorzystujących pożytki późne dzięki rotacyjnej gospodarce pasiecznej. Rotacyjna gospodarka pasieczna polega na tworzeniu w maju i w czerwcu odkładów z rodzin produkcyjnych. Następnie odkłady doprowadzane są do siły tak aby przed zimowłą tworzyły pełnowymiarowe rodziny. Po zakończeniu pożytku późnego rodziny gospodarcze zostają rozwiązywane, a pszczoły z nich pochodzące są dołączane do odkładów. W przypadku pożytku nektarowego dobre efekty daje łączenie rodzin gospodarczych z odkładami. Po późnym pożytku spadziowym kondycja pszczół/ rodzin jest zwykle znacznie gorsza niż po pożytku nektarowym, dlatego w takim przypadku, aby powstały silne rodziny korzystniejsze jest łączenie odkładów z odkładami, natomiast rodziny po pożytku spadziowym należy łączyć między sobą.

Kierowanie wychowem czerwii

W kontekście trudności z opanowaniem inwazji *Varroa destructor* oraz wydłużenia okresu wychowu czerwii w czasie zimowli, zasadnym wydaje się sterowanie wychowem czerwii w rodzinach przez okresowe zamykanie matek w izolatorach. Do tego celu wykorzystywane są różnego rodzaju izolatory uniemożliwiające czerwieniu matce np. tzw. krata Chmary i izolatory zintegrowane z plastrem lub ograniczające czerwienie do jednego plastra (izolatory jednoplastrowe). Zwykle celem izolacji matek jest doprowadzenie rodzin do stanu bezczerwiiowego, co pozwala na oczyszczenie ich z roztoczy *Varroa destructor* za pomocą jednego zabiegu leczniczego. W tym celu matki izolowane są przed pożytkiem lipowym oraz około 10 września. Izolacja trwa około trzech tygodni. Niektórzy pszczelarze zostawiają matki zamknięte w izolatorach przez okres całej zimowli. Zaletą takiego postępowania jest ograniczenie spożycia pokarmu przez późno wychowywany czerw, zapobieżenie wychowywaniu czerwii przez pokolenie pszczół zimowych, oraz uniemożliwienie namnażania się roztoczy *Varroa destructor* na czerwii wychowywanym zimą. Główną i chyba jedyną wadą opisaną wyżej metody jest praca i czasochłonność, co ma znaczenie szczególnie w dużych pasiekach.

Materiał filmowy obrazujący scharakteryzowane w tym opracowaniu zagadnienia z zakresu gospodarki pasiecznej można znaleźć w Internecie na kanale Pszczelarstwo Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, adres <https://www.youtube.com/channel/UChgXKPI6-o7Ei2xP7guWdkA>. Natomiast bardziej szczegółowy ich opis znajduje się w następujących publikacjach:

1. Olszewski K. (2013). Pokonać nastrój rojowy (część 1). Pszczelarstwo. 5, 18-21.
2. Olszewski K. (2013). Pokonać nastrój rojowy (część 2). Pszczelarstwo. 6, 16-18.
3. Olszewski K. (2013). Wykorzystanie pożytku wrzosowego i spadziowego - rotacyjna gospodarka pasieczna w praktyce. Pszczelarstwo. 10, 19-25.
4. Olszewski K. (2021). Łączenie pszczół i rodzin pszczelich. Pszczelarstwo. 4, 6-10.
5. Olszewski K. (2021). Odkłady zbiorcze. Pszczelarstwo. 5, 7-10.
6. Olszewski K. (2021). Pożytki późne a zimowla rodzin. Pszczelarstwo. 9, 6-11.

Artykuł opracowany w ramach operacji „Innowacyjne gospodarstwo pasieczne”.

SIEĆ NA RZECZ
INNOWACJI W ROLNICTWIE
I NA OBSZARACH WIEJSKICH

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w Obszary Wiejskie”

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwojów Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020-Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Operacja realizowana przez Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Lubaniu.

Artykuł współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach „Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich” Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.